

Orbán Viktor hatása a bizonytalan szavazókra

Jelige: VFO-122

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Biztosat a bizonytalanokról.....	4
3. A personal vote lehetséges érvényessége – hogyan hathat?.....	7
4. Az adatelemzés részletei	9
4.1. Ki bizonytalan?.....	10
4.2. Egy pártra szavazás valószínűsége – az elemzés függő változója.....	11
4.3. A becslési eljárás	12
4.4. Eredmények	13
5. További kutatási irányok.....	16
6. Összefoglalás.....	18
Irodalomjegyzék.....	19
Internetes hivatkozások	20
Függelék	21

1. Bevezetés¹

Brit kutatók egy 2012-es elemzésben a politikatudomány egyik nagy kérdésére próbáltak fényt deríteni. Empirikus kutatási adatokkal igazolták, hogy például Angliában az esős időjárás nincs hatással a választási részvételre.² Noha hasonló adatokkal Magyarországra vonatkozóan nem rendelkezem, azt azért sejtjük, nincs olyan ország, ahol a választópolgárok egy szavazáson való részvétele az aznapi időjáráson múlna.

A jövőbeli választási eredmények minél pontosabb becslésének érdekében a politikai közvélemény-kutatók és elemzők a lehető legtöbbet szeretnék tudni a bizonytalan szavazók csoportjának társadalmi jellemzőiről, politikai attitűdjéről. A 2010-es választás óta ahogy csökken a Fidesz népszerűsége, úgy nő a bizonytalan szavazók száma a választásra jogosultak körében. A tervezett szavazói regisztráció csak még indokoltabbá teszi az önmagukat bizonytalanok közé soroló választadók politikai attitűdjének, szavazói hajlandóságának megismerését. Annál is inkább, mivel a politikai színtéren megjelenő új ellenzéki formációk a bizonytalan szavazóknak egy jelentős részét „szíppanthatják fel”.

A bizonytalan szavazók mobilizációs hajlandóságának, valós pártszimpátiájának megismerése azonban nem egyszerű feladat, többek között azért sem, mivel a felmérésekben önmagukat bizonytalanoknak valló választadók jelentős része – ahogy a leíró adatok segítségével a következő fejezetben igyekszem bemutatni – „előszeretettel” sorolja magát az apolitikus, mérsékelt, biztonságos közép pozíciójába. Kutatásom kiinduló feltételezése, hogy a hónapról hónapra lefolytatott omnibusz közvélemény-kutatások kérdései közül a bizonytalan szavazók politikusokkal szembeni viszonyulása adhat esetleg valamivel konkrétabb információt pártokról alkotott véleményükről. Azt feltételezem tehát, hogy a bizonytalan szavazók látens pártpreferenciájának egy lehetséges feltérképezési módja lehet, ha számba vesszük azt, mely politikusokat kedvelik, vagy éppen nem kedvelik a választadók.

Dolgozatomban annak becslésére teszek kísérletet, milyen hatással van a bizonytalan szavazók egyes pártok iránti szimpátiájára az a tény, hogy a bizonytalan szavazó kedveli Orbán Viktort, avagy sem. Olyan politikust szerettem volna bevonni a vizsgálatba, akire igaz, hogy a választók jelentős része ismeri, illetve akiről azt sejtettem, személye szélsőséges reakciókat válthat ki a felmérés résztvevőiből. A pártra szavazás valószínűségét mérő változó együttthatóit az ordinális logisztikus modell egy speciális változatának alkalmazásával

¹ A dolgozat megírásához nyújtott fáradhatatlan segítségéért, hasznos, precíz tanácsaiért hálás köszönettel tartozom konzulensemnek, Papp Zsófiának. Továbbá szeretnék köszönetet mondani Hann Endrének, aki rendelkezésemre bocsátotta a Medián közvélemény-kutatási adatait.

² Forrás: Does the weather affect voter turnout?

<http://www.guardian.co.uk/politics/reality-check-with-polly-curtis/2012/may/03/weather-local-elections-2012>

becsültem. Azzal az előzetes várakozással kezdtem bele a kutatásba, hogy egy ilyen típusú elemzés segítségével beazonosíthatóvá válhatnak a látens ellenzéki szavazók a bizonytalanok között. Az adatelemzés eredményeinek láttán azonban revideálnom kellett az elképzeléseimet. Kutatási eredményeim azt mutatják, hogy azok a szavazók, akik önmagukat bizonytalanok vallják, és nem szimpatizálnak a jelenlegi miniszterelnökkel, minden ellenzéki pártot nagyobb valószínűséggel utasítanak el a bizonytalan, ámde Orbán Viktort kedvelő válaszadókhoz képest.

A dolgozat első felében a rendelkezésemre álló adatok segítségével deskriptív statisztikákon keresztül írom le a magyarországi bizonytalan szavazók néhány jellemzőjét. Ezt követően a personal vote, valamint a perszonalizáció irodalmának főbb megállapításait foglalom össze, és igyekszem a saját elemzésemet is elhelyezni ennek elméleti keretében. Majd az adatelemzés módszertanának és eredményeinek ismertetésére kerül sor, végül pedig a bizonytalan szavazók bonyolult és összetett kérdéskörének vizsgálatához alkalmazható további lehetséges kutatási irányokat vázolok fel. Kutatásom során a Medián 2012. júniusi, júliusi, augusztusi omnibusz felmérésének adatait használhattam fel.

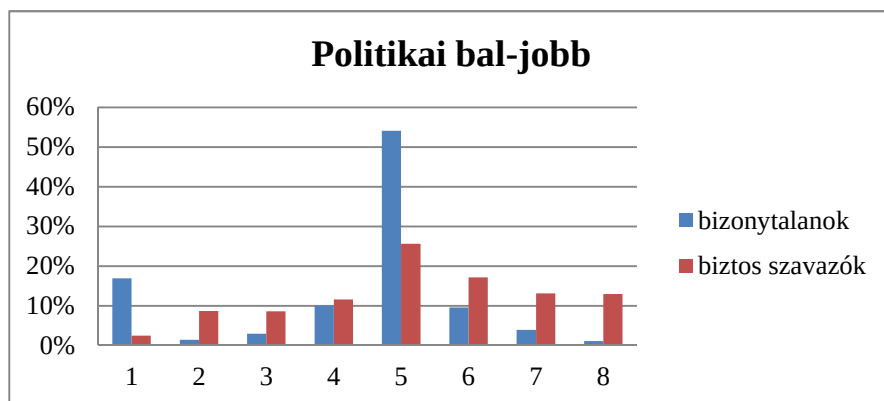
2. Biztosat a bizonytalanokról

Szinte minden hazai és külföldi választás előzetes esélylatolgatásának jelentős részét teszi ki az, hogy az elemzők különböző módszerek segítségével igyekeznek „nyakon csípni” a bizonytalan szavazók lehetséges részvételi hajlandóságát, illetve lappangó pártpreferenciáját. A kampány utolsó néhány napja, az elnöki, miniszterelnöki viták kivesézése másról sem szól, mint hogy azt találgassák, vajon kiket milyen irányban befolyásolhattak az elhangzottak. A pártválasztásában biztos, politikailag tudatos szavazó meggyőzése soha nem az utolsó pillanatban történik; ellentétben a hezitáló állampolgárokkal, akik bármikor meggondolhatják magukat. Akár arra nézve, elmennek-e szavazni, akár pártválasztásuk tekintetében.

Arcuri és szerzőtársai egy kísérlet segítségével az olasz bizonytalan szavazók implicit politikai attitűdjének tanulmányozásával szerettek volna többet megtudni a politikai jelöltekkel kapcsolatos véleményükről. (2008) A szerzők abból a feltételezésből indultak ki, hogy legalábbis implicit politikai irányultsággal a bizonytalan szavazók nagy része is rendelkezik, amely szavazatra váltható, amennyiben az adott párt vagy jelölt mobilizálni képes az egyént. Az implicit politikai attitűd feltárására egy számítógépes kísérletet alkalmaztak, ahol az alanyoknak először különböző fogalmakat kellett két gomb segítségével a politikai bal, illetve politikai jobboldal kategóriájába sorolniuk. Majd ugyanezen fogalmakat szubjektív megítélésük szerinti jó és rossz kategóriákba kellett sorolni – ugyanazon gombokat

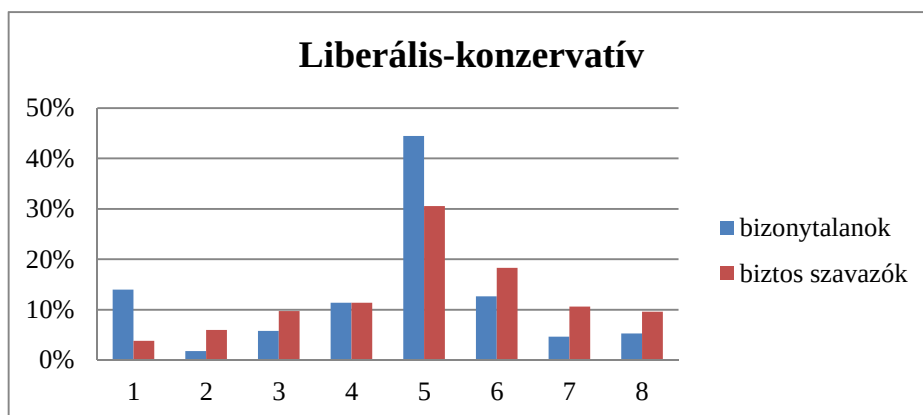
használva. A szerzők kutatásának eredményei azt mutatták, a jó-rossz, bal-jobb fogalmak összepárosításából, a reakciók gyorsaságából, a javítások gyakoriságából jól megjósolható a kísérleti alany egyik vagy másik politikai oldalhoz kötődésének erőssége.

A választópolgárok implicit politikai irányultságának feltárása bonyolult, költséges, hosszadalmas folyamat. Bizonyos szempontokból nézve azonban néha megérheti. Hiszen ha a válaszadók explicit politikai irányultságát próbáljuk kérdőíves adatok segítségével vizsgálni, gyakran szembesülhetünk azzal a jelenséggel, hogy a bizonytalan szavazók a biztonságos (és semmitmondó) közép pozíciójába sorolják magukat. Ugyanez a helyzet rajzolódik ki a Medián adataiból is. Az 1. ábráról jól leolvasható, mennyivel nagyobb arányban sorolják magukat a középső kategóriába a politikai bal-jobb skálán a bizonytalan szavazók a pártpreferenciával rendelkező biztos szavazókhoz képest. (Illetve jóval magasabb arányban döntésképtelenek, mint a biztos szavazók; ezt az 1-es értékhez tartozó gyakoriság szemlélteti.)

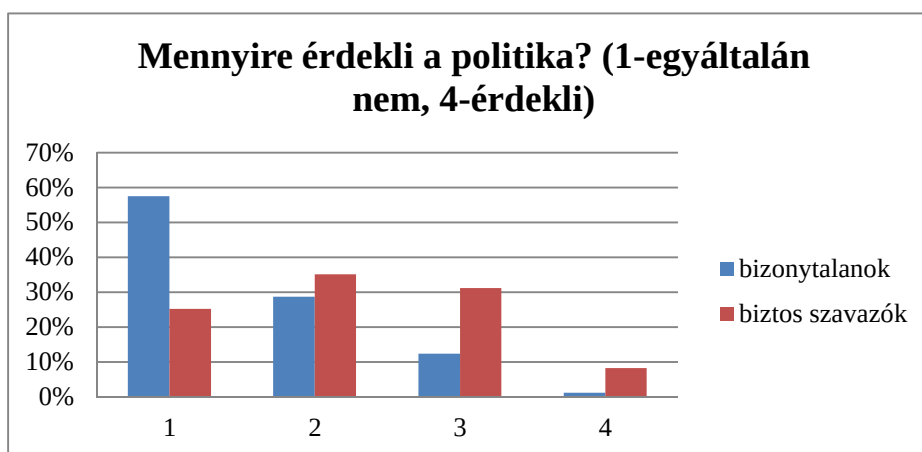
1. ábra Hová sorolná magát a politikai bal-jobb skálán? 1-nem tudja, 2-bal, 8-jobb. Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Szinte tökéletesen ugyanilyen a gyakorisági eloszlása a liberális-konzervatív skálán vett értékeknek a bizonytalan és biztos szavazókat vizsgálva. Mind az önmagukat középre sorolók, mind a „Nem tudom” választ megjelölők között a bizonytalan szavazók vannak többségben. (2. ábra)

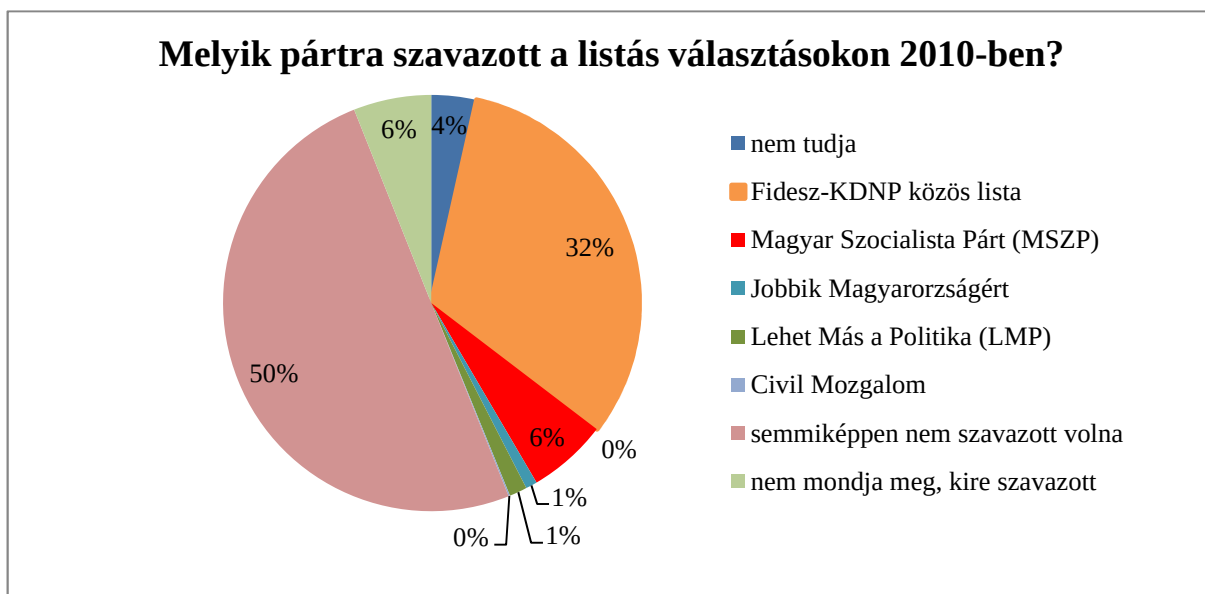
2. ábra Hová helyezné magát a liberális-konzervatív tengelyen? 1-nem tudja, 2-liberális, 8-konzervatív. Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

A bizonytalan szavazók jóval gyakrabban definiálják apolitikusként magukat, akiket inkább fáraszt a politika, így nem is követik figyelemmel aktuális történéseit. Arra a kérdésre, hogy mennyire érdekli a politika, a bizonytalan válaszadók majdnem 60%-a azt nyilatkozta, egyáltalán nem érdekli, szemben a biztos szavazók körülbelül 20%-ával. (3. ábra)

3. ábra Mennyire érdekli a politika? 1-egyáltalán nem érdekel, 4-nagyon érdekel. Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

A választási ciklusok jellemző trendje, hogy a közvélemény-kutatások a ciklus közepén mutatják a bizonytalan szavazók legmagasabb arányát a választásra jogosultak körében. Ráadásul általában ez a kormány népszerűségének egyidejű csökkenésével is jár. Nincs ez másképp a jelenlegi ciklusban sem. A 4. ábra a bizonytalan szavazók 2010-es retrospektív pártválasztásáról ad információt. Az adatokból jól láthatjuk, hogy a jelenleg bizonytalan szavazók fele elmondása szerint már 2010-ben sem látogatta meg a szavazófülkéket. Több mint 30%-uk a Fideszre adta le 2010-ben a szavazatát. Azt valószínűsítem, hogy ezen választópolgárok szavazatát elsődlegesen a szocialista kormány „elmúlt 8 évének” határozott elutasítása vezérelte. Esetükben a Fideszre szavazásnak nem feltétlenül a le nem adott szavazat az alternatívája; ezek vélhetően a kormány eddigi intézkedéseiben csalódott, de a politikai eseményeket viszonylag rendszeresen követő, pártjukat kereső választópolgárok.

4. ábra Melyik pártra szavazott a listás választásokon 2010-ben? (Jelenleg pártpreferenciával nem rendelkező bizonytalan szavazók) Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Számos empirikus kutatás igazolja, hogy alacsony részvételi hajlandósággal nagy arányban találkozhatunk a fiatalok, az alacsony iskolázottságúak, illetve az alacsony jövedelműek körében. (Tóka, 2006) A rendelkezésemre álló adatok esetén ez a jövedelem, illetve az iskolai végzettség tekintetében valóban fennáll, azaz a bizonytalan szavazók körében az alacsony iskolai végzettségű és jövedelmű egyének felül, a magas iskolai végzettséggel és jövedelemmel rendelkezők azonban alul vannak reprezentálva a parlamenti választások résztvevői körében.³

3. A personal vote lehetséges érvényessége – hogyan hathat?

Personal vote-nak vagy személyes szavazatnak nevezi a politikatudomány a pártok, jelöltek támogatásának azon indokait, amelyek kifejezetten a politikai szereplők személyes tulajdonságaiból, megjelenéséből, karizmájából eredeztethetők. (Cain, Ferejohn és Fiorina, 1987, idézi Canache et al, 2000) Azokban az országokban, ahol a választópolgároknak lehetősége van egyéni jelöltekre voksolni, és a média „partner” abban, hogy ráerősítsen a legismertebb jelöltek személyes tulajdonságaira, általában kialakul a személyes szavazat jelensége. Ekkor a választópolgárok sokkal inkább a jelöltek személyes megjelenését, mint az általuk képviselt politikai program ideológiai elemeit veszik figyelembe a róluk hozott döntés mérlegelésekor. (Canache et al, 2000) A szerzők végső konklúziója szerint az a tendencia,

³ A kereszttáblák függetlenségét tesztelő khí-négyzet próba $p < 0,001$ szinten szignifikáns, azaz a kereszttáblák eloszlása a bizonytalan-biztos pártválasztó kategóriák esetén nem független. (Forrás: Medián, 2012)

hogy a politikai jelöltek inkább mint személyt sem mint politikai döntéshozót ítélik meg a választópolgárok a róla kialakított vélemény megformálásakor, az emberi agy működésének természetes velejárójának is tekinthető.

Kutatási kérdésem szempontjából izgalmas tanulmányt jelentett David Allan Bullock írása, aki a személyes negatív kampány bizonytalan szavazókra gyakorolt hatását vizsgálta. (1994) Eredményei szerint a téma specifikus (*issue-based*) negatív kampányok ugyan a választók nagyobb arányára hathatnak, azonban a személyes tulajdonságokra vonatkozó (*image-based*) negatív kampányok hosszabb távon rögzülnek a választók memóriájában. „A jelöltek személyes megjelenése a választók döntésében nagyobb szerepet kap, mint az egyes pártok ideológiai programja.” állítja a szerző. (p. 13.) A személyes szavazatról, perszonalizációról szóló irodalom kutatóinak nagy része úgy véli, a média térhódítása óta a választók inkább a személyekről, mint pártokról döntenek választási preferenciájuk kialakításakor. Ráadásul számos kísérleti eredmény azt bizonyítja, hogy noha a választadók elítélik a negatív kampányok jelentős részét, a támadó üzeneteket jobban elhiszik, mint a pozitív tartalmú kampányszlogeneket. Azon választópolgárok körében, akik a pártkötődés hiányának következtében kevésbé bíznak a politikai intézményrendszerben is, különösen erős mobilizációs erővel bírnak azok a kampányok, amelyek a jelöltekkel szembeni dühükre, csalódottságukra erősítenek rá.

Körösenyi András az elsők között foglalkozott a vezérdemokrácia fogalmával a hazai politikatudósok körében. (2003) Elemzésében rávilágít, hogy míg az ezredfordulóig a demokráciákat a parlamentarizmus, a pártelvűség jellemezte, az elmúlt néhány évben a prezidencializálódás irányába indultak a demokratikus politikai rendszerek. „A politikai vezérek uralják a terepet, ők (és nem a politikai pártok) testesítik meg és/vagy alakítják a választók politikai nézeteit.” (p. 11)

Tóka Gábor 2006-os tanulmányában Magyarországra vonatkozóan vizsgálta a perszonalizálódás mértékét. Azt találta, hogy a magyar választópolgárok politikai mobilizációs szintje alacsonynak tekinthető – egyetlen politikai eseményt, a parlamenti választásokat kivéve. Az adatelemzés eredményei kapcsán Tóka azt a következtetést vonhatta le, hogy 2002-ben és 2006-ban a magyarok nagyobb része érezte úgy, hogy van a nézeteit megfelelő módon képviselő miniszterelnök-jelölt, mint ahányan valamely párttal kapcsolatban éreztek így. Azaz egyes európai demokráciákhoz viszonyítva szokatlanul nagy szerepre tett szert a hazai miniszterelnök-jelöltek személye tekintetben, miként ítélik meg a szavazók a jelöltek pártjait. (Tóka, 2006)

A bizonytalan szavazók vizsgálatakor erős feltételezést teszek. Azt valószínűsítem, hogy azoknál a választópolgároknál, akik nem rendelkeznek szoros pártkötődéssel, az egyes pártok vezető politikusairól alkotott véleményük befolyásolhatja a pártokhoz fűződő viszonyukat. A személyes szavazat, perszonalizáció irodalmának következtetéseiből kiindulva azt gondolom, a bizonytalan szavazók (akik kevésbé kötődnek egyik vagy másik politikai ideológiához) döntéseire inkább elsődlegesen a jelöltek személye, mint a pártok által képviselt értékek lehetnek hatással a választási döntésük kialakításában.

4. Az adatelemzés részletei

A most következő fejezetben az általam felépített empirikus modell módszertani kialakításának részleteit, valamint a modell eredményeit mutatom be. A modell segítségével azt kívántam megvizsgálni, hogyan alakul az egyes pártokról alkotott véleménye (mennyire tartja valószínűnek, hogy az adott pártra szavazzon) azon válaszadóknak, akik saját bevallásuk szerint a felmérés pillanatában nem rendelkeztek pártpreferenciával, valamint akik Orbán Viktort nem nevezték meg azon politikusok között, akit szívesen látnának vezető pozícióban.

Ahogy azt korábban már részletesebben kifejtettem, a bizonytalan szavazók nagy arányára jellemző, hogy politikai irányultságukra vonatkozó kérdésekben a közép, a mérsékelt, az apolitikus oldalra sorolják magukat. Ez nagyban megnehezíti annak az elemzőnek a dolgát, aki többet szeretne megtudni a bizonytalan szavazók várható jövőbeli viselkedéséről. A politikai attitűdre vonatkozó kérdéseken túl párthoz kötődésük szempontjából értékes információval szolgálhatnak a válaszadók demográfiai jellemzői is, amely egy elemzés során akár összevethető lehet más pártok szavazóinak társadalmi csoport-hovatartozásával. Az elemzést nehezítené azonban, hogy vannak olyan társadalmi csoportok, akiknek eleve alacsonyabb a részvételi hajlandóságuk: ilyenek a fiatalok, az alacsony jövedelműek, alacsony iskolázottságúak, de akár az egyedülálló válaszadókat is ide sorolhatjuk. (Angelusz, Tardos, 2005, Tóka, 2006) Ezen társadalmi csoportok bizonytalan szavazókon belüli felülreprezentáltságát figyelhettem meg az általam vizsgált adatokon is.

A bizonytalan szavazó politikához fűződő viszonyáról adhat információt az, ahogyan a válaszadó az egyes vezető politikusokról vélekedik. Mind a rejtőzködő szavazók, mind a valóban döntésképtelenek esetén a pártokkal szembeni közvetett vélemény-nyilvánításnak tekinthető az, ahogyan a válaszadó az adott párt ismert személyiségeit értékeli. Ez az információ kevésbé absztrakt a válaszadó számára ahhoz képest például, hogy hová helyezné

magát a politikai bal- és jobboldal skáláján, de nem is annyira „tolakodó”, mint a pártpreferenciáját firtató kérdés.

Kutatásom egyik központi kérdése tehát, vajon a jelenlegi miniszterelnökkel szemben érzett negatív érzelmek növelik-e az ellenzéki pártokra szavazás valószínűségét a bizonytalan szavazók esetén. Azért döntöttem a negatív viszonyulás vizsgálata mellett, mert azt gondoltam, ez az a viszony, amelynek kimenetele kevésbé egyértelműen jósolható meg. Azt sejtettem, ha egy bizonytalan válaszadó pozitívan nyilatkozik egy adott párt politikusáról, az természetesen megnöveli a politikus pártjára szavazás valószínűségét. A negatív érzelmek hatásáról azonban nem lehetnek ilyen pontos elképzeléseink.

4.1. Ki bizonytalan?

Kutatói döntés kérdése, hogyan definiáljuk a bizonytalan szavazót egy elemzés során. A Republikon Intézet 2012 áprilisában publikált tanulmányában alapvetően két csoportját különíti el a bizonytalan szavazóknak: a részvételükben és a pártválasztásukban bizonytalanokat.⁴ Így a bizonytalanok közé sorolható az a válaszadó is, aki ugyan kinyilvánítja pártszimpátiáját, mégis azt mondja, valószínűleg vagy biztosan nem venne részt egy „most vasárnap tartott választáson”. Illetve tekinthetjük bizonytalanoknak például azt az állampolgárt is, aki, noha elmenne egy most vasárnapi fiktív választásra, az X behúzásakor már tanácstalanul állna a szavazófülkében.

Elemzésemben célzottan azon válaszadók pártokról alkotott véleményét kívántam vizsgálni, akik nem rendelkeznek konkrét pártpreferenciával a felmérés adatai szerint. (Hiszen a pártpreferenciával rendelkező, részvételében bizonytalan válaszadó pártokkal szembeni megítélésének becslésekor vélhetően nem sok meglepő összefüggés feltárására van lehetőség. Esetükben inkább a mobilizációs hajlandóságot befolyásoló tényezők kérdése merül fel. Jelen elemzés ezzel a kérdéskörrel azonban nem foglalkozik.)

A pártpreferenciára vonatkozó politikai közvélemény-kutatási kérdés egyike a legkényesebbeknek. A rejtőzködő szavazók, a látencia problémája évek óta foglalkoztatja a politikatudomány elemzőit. (Angelusz-Tardos, 2006) A válaszadók „emlékezetére”, retrospektív pártpreferenciájára, vagy jövőbeli szavazási szándékának kinyilvánítására hatással lehet a közvetlen környezet, de akár az országos szintű politikai hangulat is. Arról nem is beszélve, hogy a kérdőívek személyes lekérdezése, a kérdezőbiztos személye is hátráltathatja a válaszadók őszinteségét. A Medián omnibusz felmérésében ezt úgy próbálja

⁴ Forrás: Bizonytalanul; A Republikon Intézet elemzése.

kezelni, hogy a nyílt pártpreferenciára vonatkozó kérdésen túl lehetőséget biztosít a kérdezetteknek a hozzájuk közel álló párt titkos megnevezésére is. Ekkor a kérdezőbiztos egy szavazólapot nyújt át a kérdezettnek, amelyen be kell jelölnie azt a pártot, akire szavazna egy most vasárnap esedékes választáson. Ebben a helyzetben elméletileg kevésbé merülhetnek fel a kérdezettben olyan etikai, erkölcsi, bizalmi, vagy bármilyen egyéb természetű aggályok, amelyek megakadályozhatják őt pártpreferenciájának kinyilvánításában. Akik ezen kérdés esetén „vonal alatti” válaszlehetőségként visszaadták a kérdezőnek a szavazólapot, mondván „Nem tudják, kire szavaznának.”, vagy „Semmiképpen nem mennének el szavazni.” azokat a válaszadókat tekintettem bizonytalan szavazóknak az elemzésem során. Ezzel ugyan valamelyest összerosom a részvételében és pártválasztásában bizonytalan válaszadókat, másrészt azonban, tekintve hogy a fenti kérdés esetén volna leginkább biztosított a zavartalan környezet a valós pártpreferencia kinyilvánítására, árulkodó, ha egy válaszadó ennek ellenére nem kíván élni ezzel a lehetőséggel.

A vizsgált politikus kiválasztásakor fontos szempont volt, hogy ismert, az egyes politikai táborokat megosztó személyt vonjak be az elemzésbe. Orbán Viktor személyére nem csak az igaz, hogy az országnak szinte minden lakója ismeri. (Érdekesség, hogy Gyurcsány Ferenc néhány század százalékkal népszerűbbnek mutatkozott az adatok alapján. A különbség természetesen bőven hibahatáron belül van.) Ahogy azt az előző fejezetek során már kifejtettem, a jelenleg bizonytalan szavazók jelentős hányada szavazott a Fideszre az előző választásokon. Orbán Viktor a rendszerváltás óta a legmeghatározóbb figurája a pártnak, nem alaptalan tehát az a feltételezésem, hogy a róla kialakult kép alapvetően meghatározza a választók viszonyulását nemcsak a Fideszhez, de akár a magyar politikai elithez is. Sőt, talán az is kiderülhet, hogy létezik olyan parlamenti párt, amelyre azok a bizonytalan válaszadók, akik nem kedvelik Orbán Viktort, szignifikánsan nagyobb szubjektív valószínűséggel szavaznának.

Ettől függetlenül későbbi elemzések során más politikusok népszerűségének/népszerűtlenségének hatását is érdemes volna vizsgálni, illetve a jövőben esetleg tovább bonyolítani az elemzési modellt azzal, hogy egyszerre több személy népszerűségét veszi számba a kutató.

4.2. Egy pártra szavazás valószínűsége – az elemzés függő változója

Az elemzés elkészítéséhez szükségem volt egy olyan változóra, amely azt méri, hogyan viszonyul a válaszadó az egyes pártokhoz. Ehhez az alábbi kérdésre adott válaszokat használtam fel: „Mennyire valószínű, hogy Ön a következő választáson [*XY parlamenti*

pártra] pártra szavaz?” A válaszadók egy 1-től 7-ig tartó skálán jelölhették be a válaszaikat, ahol 1 azt jelentette, biztosan nem, a 7 pedig, hogy biztosan szavaznának az említett pártra. A kérdés jellegéből sejthetjük, hogy a változó által felvehető értékek közötti különbség nagyban múlik majd a válaszadó szubjektív értelmezésén. Ezt a feltevést a változók eloszlása némiképp igazolja. Függetlenül attól, melyik parlamenti pártra kérdez rá a felmérés, a válaszadók 50-60%-a az 1-es értéket jelölte meg, azaz hogy semmiképp nem szavazna az adott pártra. A bizonytalan szavazók az LMP-t kivéve minden parlamenti párt esetén 60%-nál magasabb arányban nyilatkoztak úgy, hogy semmiképpen nem szavaznának rá. Nem alaptalan tehát azt feltételezni, hogy ha csak az első kategóriából a másodikba sorolja magát az önmagát a bizonytalanok közé soroló válaszadó valamely párt esetén, az jelenthet valamiféle szavazási hajlandóságot. (Hiszen valami kimozdította a más esetekben stabil 1-es pozícióból.)

Noha a rendelkezésekre álló adatok lehetővé tették volna a parlamenten kívüli erőkre szavazás valószínűségének vizsgálatát is, úgy döntöttem, elemzésemet a parlamenti pártokra fókuszálom (a Demokratikus Koalíció kivételével). Ugyan az ellenzéki oldal szerveződése már 2012 nyarán érezhető volt, a parlamenten kívüli erők ismertsége (Szolidaritás, Haza és Haladás) jóval elmaradt a mostani értékektől, illetve kérdéses volt az egyes potenciális szereplők politikai céljai, stratégiája is. A néhány hete alakult Együtt 2014 Egyesület vizsgálata a jövőben fontos kutatási irány lehet a bizonytalan szavazók szempontjából. Annál is inkább mert – amellett, hogy már az első közvélemény-kutatási adatok is aránylag magas népszerűségét mérik a választási koalíciónak – Bajnai Gordon személye ebben az esetben is visszatartó lehet az inkább jobboldali beállítottságú, vagy akár a szocialista kormányokat elutasító baloldali gondolkodású bizonytalanok számára.

Hasonlóan nem foglalkoztam a Demokratikus Koalícióra szavazás valószínűségével, amely pártnak abban az időben (a jelenlegi felmérési eredményekkel ellentétben) alig 1% körüli népszerűségét mérték a közvélemény-kutató intézetek, tehát nem tűnt úgy, hogy a bizonytalan szavazók reális alternatíváját jelentheti ez a politikai formáció. A későbbiekben érdemesnek tartom ezeket a pártokat is bevonni egy hasonló témájú elemzésbe.

4.3. A becslési eljárás

A függő változó becsléséhez olyan ordinális logisztikus becslési eljárást választottam, amely figyelembe veszi a függő változó egyes értékei közötti egyenlőtlen távolság lehetőségét, és érvényes eredményt ad az együtthatók párhuzamosságára vonatkozó feltétel nem teljesülése esetén is. Ezért az ordinális logisztikus modell Richard Williams által továbbfejlesztett változatát alkalmaztam. Az alábbiakban a becslés eredményeiből számított valószínűségi

értékeket mutatom be, amely a logisztikus eljárás esélyhányadosainál jóval könnyebben interpretálhatóvá teszi a becslések eredményeit. (bővebben ld. Williams, 2006)⁵

Mivel négy különböző pártra szavazás szubjektív valószínűségét becsülöm,⁶ adatelemzésem során négy modellt hoztam létre, amelyek nem csak a függő változóban (a négy különböző parlamenti párt), hanem a szerepeltetett kontroll változóiban is némiképp különböznek. Ennek oka az, hogy nem pont ugyanazokra a tényezőkre szükséges például a Jobbikra szavazás, vagy éppen az LMP-re szavazás esetén kontrollálni. Iskolai végzettségben, településtípusban, vallásosságban eltérő lehet az egyes pártok szavazóközönsége.⁷ Hogy melyik pártnál milyen tényező hat inkább, változó. A végső modellek a Függelék 1-4. táblázataiban megtekinthetők.

Az elemzésem szempontjából kulcsfontosságú kérdésre a választ a modellekben szerepeltetett interakciós változó adja meg, ahol a szorzat egyik tagja a bizonytalan szavazókra, a másik tagja az Orbánt nem kedvelő személyekre vonatkozó változó. Az interakció alkalmazása lehetővé tette az elemzési eredményeim összevetését a pártpreferenciájukat biztosnak valló szavazók adataival, illetve azokkal, akik szívesen látnák Orbán Viktort vezető politikai pozícióban.

Az adatelemzéshez a Medián 2012. júniusi, júliusi, augusztusi omnibusz felmérésének aggregált adatait használtam fel. Az egyes lekérdezések időbeli különbözőségét az elemzés során nem veszem figyelembe, így longitudinális adatok helyett egyetlen időpontban felvett adatokként kezelem az adatbázis 3594 megfigyelését. A kérdőívek személyes interjún kerültek lekérdezésre.

4.4. Eredmények

A kutatási kérdések szempontjából hangsúlyos eredmények az 1-4. táblázatokban olvashatóak. Az egyes cellákban a függő változó értékeire adott valószínűségi becslés szerepel, illetve pontosabban a valószínűségnek az a változása, ami „Orbán Viktor nem

⁵ A Stata-ban programozott gologit2 eljárás bináris logisztikus regressziós becslést végez az együttthatók között. Így az 1. kategóriába kerülés esélyét viszonyítja a 2-4.-hez, az 1-2. kategóriába kerülés esélyét a 3-4.-hez, illetve az 1-3. kategóriába kerülés esélyét a 4. kategóriával.

⁶ A megfogalmazásban némi nehézséget okoz, hogy a függő változó kérdése is egy bizonyos valószínűségre vonatkozik. Ezen okból azokban az esetekben, amikor a kérdésre adott válaszokról írok, szubjektív valószínűséget említek, így reményeim szerint elkülöníthető a megfogalmazás az eredmények részletezésekor felmerülő matematikai valószínűségtől.

⁷ A jövedelem változó bevonásával erős multikollinearitás lépett volna fel – hiszen erős korrelációs kapcsolat van például a jövedelem és az iskolai végzettség között –, így a jövedelmet nem szerepeltetem a magyarázó változók között.

kedvelése esetén következik be”.⁸ A modellbe bevont interakciós változó hatása mind a négy esetben szignifikánsnak bizonyult $p < 0,001$ szinten. A táblázatok első oszlopa a biztos szavazók, a második a bizonytalanokra vonatkozó értékeket tartalmazza. Az eredmények interpretációja során tehát azt vizsgálom, hogyan változott a biztos, valamint a bizonytalan válaszadók egyes pártokra vonatkozó értékelése, összehasonlítva az Orbán Viktorral szimpatizáló és nem szimpatizáló válaszadókat.

Az 1. táblázatban a Fideszre szavazás szubjektív valószínűségének becslési eredményei láthatóak. Ennek a modellnek a kimenetei aránylag jól megjósolhatóak voltak az elemzés futtatása előtt (ha egy bizonytalan válaszadó nem kedveli Orbán Viktort, vélhetően kevésbé valószínű, hogy szavazna a Fideszre), a becsült valószínűségek különbségei pedig a vártak megfelelően alakultak. A táblázat első sorából kiolvasható ($y=1$), hogy annak a valószínűsége, hogy a válaszadók biztosan nem szavaznának a Fideszre, a biztos és a bizonytalan válaszadóknál egyaránt megnő abban az esetben, ha a válaszadó nem kedveli Orbán Viktort. (A hatás a biztos szavazók esetén erősebb, hiszen akkor a valószínűség 0,69-dal nő szemben a bizonytalanok 0,4-des valószínűségnövekedésével.) Az adatok „szabályszerű” viselkedését mutatja az is, hogy mind a biztos, mind pedig a bizonytalan szavazók esetén csökken a határozott Fidesz szavazók aránya ($y=4$) abban az esetben, ha a válaszadó nem kedveli Orbán Viktort.

	Biztos szavazók	Bizonytalan szavazók
$\Pr(y=1 x):$	0,6952	0,4098
$\Pr(y=2 x):$	-0,0167	-0,3438
$\Pr(y=3 x):$	-0,3218	-0,0473
$\Pr(y=4 x):$	-0,3567	-0,0187

1. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna a Fideszre? Azon válaszadók becslésének különbségei, akik nem kedvelik, és akik kedvelik Orbán Viktort. Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

A most következő 3 táblázat meglepőbb eredményekkel szolgálhat, hiszen itt már arra kaphatunk választ, hogyan alakul a bizonytalan szavazók ellenzéki pártok iránt szimpátiája, amennyiben nem kedvelik Orbán Viktort. Azzal a hipotézissel kezdtem hozzá az elemzés végrehajtásának, hogy előfordulhat olyan ellenzéki párt, amelyre azok a bizonytalanok, akik

⁸ Az elemzési eredmények értelmezésének megkönnyítése érdekében csökkentettem a függő változó vizsgált kategóriáit. Így 1-es értéket vesz fel az, aki biztosan nem szavazna az adott pártra, 2-es értéket, ha valószínűleg nem, 3-as értéket, ha valószínűleg igen, és 4-es értéket, ha biztosan szavazna az adott pártra.

nem kedvelik Orbán Viktort, nagyobb valószínűséggel szavaznának. Ezzel szemben az adatelemzéséből nem ilyen típusú tendenciákat olvashattam ki.

A 2. táblázat adatai az MSZP-re való szavazás becsléseit tartalmazzák. Várakozásaimmal ellentétben a bizonytalan szavazók körében nő az MSZP elutasításának valószínűsége ($y=1$) abban az esetben, ha a kérdezett nem kedveli Orbán Viktort. (Ez az oka annak, hogy az első kategória becsült valószínűségi értékeinek különbsége pozitív a bizonytalan szavazók esetén.) A biztos szavazóknál a vártak megfelelően alakulnak a valószínűségek: csökken az MSZP elutasítottságának valószínűsége az Orbánt nem kedvelők körében. ($y=1$).

	Biztos szavazók	Bizonytalan szavazók
$\Pr(y=1 x)$:	-0,3205	0,0689
$\Pr(y=2 x)$:	-0,0037	-0,0875
$\Pr(y=3 x)$:	0,1847	0,0267
$\Pr(y=4 x)$:	0,1395	-0,0080

2. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna az MSZP-re? Azon válaszadók becslésének különbségei, akik nem kedvelik, és akik kedvelik Orbán Viktort. Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Hasonlóan alakulnak a valószínűségi értékek a két kisebb ellenzéki párt esetén is. Annak a valószínűségét, hogy egy bizonytalan válaszadó határozottan nem szavazna a Jobbikra ($y=1$), 0,11 valószínűséggel növeli az a tény, hogy nem kedveli Orbán Viktort. (3. Táblázat) Azokban a kategóriákban, amely a Jobbikra szavazás hajlandóságát jelöli, rendre csökken a válaszadó bekerülési valószínűsége Orbán Viktor nem kedvelése esetén.

	Biztos szavazók	Bizonytalan szavazók
$\Pr(y=1 x)$:	0,0156	0,1113
$\Pr(y=2 x)$:	-0,1500	-0,0888
$\Pr(y=3 x)$:	0,0672	-0,0085
$\Pr(y=4 x)$:	0,0672	-0,0140

3. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna a Jobbikra? Azon válaszadók becslésének különbségei, akik nem kedvelik, és akik kedvelik Orbán Viktort. Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Annak a valószínűségét, hogy egy bizonytalan szavazó biztosan nem szavazna az LMP-re, 0,13-dal növeli az a tény, ha a kérdezett nem kedveli Orbán Viktort. (4. táblázat) Érdekes

azonban megfigyelni, hogy az LMP az egyetlen ellenzéki párt, ahol a biztos szavazók esetén Orbán Viktor nem kedvelése egyértelműen növelheti az LMP-re szavazás valószínűségét. Ezt mutatják a 2-4. kategóriák pozitív értékei a biztos szavazók oszlopában.

	Biztos szavazók	Bizonytalan szavazók
$\Pr(y=1 x):$	-0,1535	0,1289
$\Pr(y=2 x):$	0,0422	-0,1391
$\Pr(y=3 x):$	0,0788	0,0194
$\Pr(y=4 x):$	0,0326	-0,0091

4. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna a LMP-re? Azon válaszadók becslésének különbségei, akik nem kedvelik, és akik kedvelik Orbán Viktort. Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Az eredmények tehát minden ellenzéki párt esetén egy irányba mutatnak: az a tény, hogy a bizonytalan kérdezett nem kedveli Orbán Viktort, kizárólag növeli annak a valószínűségét, hogy a kérdezett nem szavazna az adott ellenzéki pártra (az Orbán Viktort kedvelő bizonytalanokhoz képest). Vajon mivel magyarázható az adatok ilyen meglepő irányú viselkedése?

Alapvetően két lehetséges interpretációt látok. Egyrészt előfordulhat, hogy az a bizonytalan szavazó, aki nem kedveli Orbán Viktort, az egész politikai elitben csalódott szavazó, így a felmérés pillanatában nagyon valószínűtlennek tartja, hogy egyáltalán bárkire valamilyen valószínűséggel voksolna. Így nem szívesen mond 1-esnél különböző értéket a pártok iránti szimpátiáját firtató kérdéskor.

Azonban az a helyzet is fennállhat, hogy a bizonytalan válaszadók, akik nem kedvelik Orbán Viktort, alapvetően a Fideszből ábrándultak ki, és a kiábrándultságukat talán éppen az okozta, hogy negatívan értékelték a kormány eddigi munkáját (amely kormányt számukra – erős ideológiai, értékrendbeli kötöttség híján - Orbán Viktor személyesíti meg). Ennek a feltételezésnek az adhat alapot, hogy saját bevallásuk szerint a jelenleg bizonytalanok 32%-a a Fideszre szavazott 2010-ben. Amennyiben ez a magyarázat állja meg a helyét, úgy a jelen elemzés fókuszában álló bizonytalan szavazók egy jelentős része, akik nem kedvelik Orbán Viktort, nem a politikától elfordult érdektelen, hanem inkább a Fideszből kiábrándult pártot kereső szavazó.

5. További kutatási irányok

Azt gondolom, a fenti elemzés eredményei inkább kiindulópontként szolgálhatnak későbbi kutatások számára, mint hogy erős hosszú távú következtetéseket vonhassunk le belőle, hiszen számos összefüggés feltárására a kutatás során nem nyílt lehetőségem.

Milyen további eszközök állhatnak rendelkezésünkre a bizonytalan szavazók kutatásához? Ahogy azt az elemzés során már említettem, az általam vizsgált viszonyrendszernek (bizonytalan szavazók, politikusok és pártok között) számos egyéb módszertani és tartalmi felépítettségét elképzelhetőnek tartom. Kiemelt jelentőséggel bír majd a közeljövőben a bizonytalanok szavazói hajlandóságának becslése az újonnan alakult ellenzéki összefogás kapcsán. A jövőben érdemes lehet bonyolultabb elméleti modell felépítésével próbálkozni, amely a bizonytalan szavazóknak egyszerre több politikushoz való viszonyát is figyelembe veszi, és úgy vizsgálja a pártokra szavazás valószínűségét.

Érdemes volna többet megtudni a bizonytalan szavazók politikusokról és pártokról alkotott véleményének ok-okozati irányáról is. Vajon továbbra is igaz a magyar választópolgárok jelentős részére, hogy a vezető politikus személye motiválja pártválasztásukat? Vagy a magyar pártrendszer 2010-es átalakulása (a pluralizáció megszűnése, új parlamenti pártok megjelenése) pártok és politikusok megítélésében is változást hozott? Jelen elemzésemben elfogadtam a perszonalizáció irodalmának nézeteit, miszerint az elmúlt évekre jellemző trend, hogy a választók számára elsősorban a vezető politikus személye, és nem a pártok ideológiai értékrendje számít. (Illetve abból a feltételezésből indultam ki, hogy ez az állítás nagyobb valószínűséggel igaz a bizonytalan szavazókra.) Az ok-okozati kapcsolat irányának részletes feltárása akár külön kérdőíves kutatás lefolytatását, vagy kvalitatív kutatói eszközök bevonását (pl. mélyinterjúk, fókuszcsoportos interjúk) is indokolttá tenné.

A bizonytalan szavazók politikai értékrendjének vizsgálatát talán érdekesebbé tenné, ha nem kizárólag a klasszikus bal-jobb, liberális-konzervatív tengelyen próbálnánk elhelyezni őket, hanem az egyes aktuálpolitikai témák kapcsán is feltárnánk véleményüket. Feltételezésem szerint a bizonytalan szavazókat a valami ellen való proteszt véleménynyilvánítás könnyen mobilizálhatja a választási kampány hajrájában. Ezért érdemes volna tisztábban látni, milyen állásponttal rendelkeznek olyan kérdések kapcsán, mint például a cigányság társadalmpolitikai kérdése, a határon túli magyarok helyzete, a szélsőjobboldal erősödése, vagy éppen az egyes gazdasági témák tekintetében. (euróválság, államháztartási hiány, stb.)

6. Összefoglalás

Dolgozatom célja az volt, hogy a bizonytalan szavazók parlamenti pártokhoz fűződő viszonyát becsüljem azon változó elemzésbe való bevonásával, mely szerint a kérdezettet pozitív vagy negatív érzelmek fűzik Orbán Viktorhoz. Az elemzést megalapozó elméletet a személyes szavazat, perszonalizáció irodalma jelentette, illetve a dolgozat elején leíró adatok segítségével igyekeztem szemléltetni a bizonytalan szavazók politikai értékrendjét, demográfiai jellemzőit. Az ordinális logisztikus becslés eredményei azt mutatták, erősebb az egyes parlamenti pártok elutasítottsága abban az esetben, ha a kérdezett nem kedveli Orbán Viktort. Az általam nem várt eredmény számos további kutatási irányt vetett fel, melyeket a dolgozat utolsó fejezetében fejtettem ki.

Irodalomjegyzék

Angelusz Róbert, Tardos Róbert (2005): Választási részvétel és politikai aktivitás. In: *Törések, hálók, hidak; Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon*. (Szerk.: Angelusz Róbert, Tardos Róbert) Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány.

Angelusz Róbert, Tardos Róbert (2006): „Rejtőzködő szavazatok” és a társadalmi-politikai miliő – a latenciaprobléma vizsgálatának egy megközelítése. In: *Mérésről mérésre. A választáskutatás módszertani kérdései*. (Szerk: Angelusz Róbert, Tardos Róbert) Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány. Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Intézet.

Luciano Arcuri, Luigi Castelli, Silvia Galdi, Cristina Zogmaister, Alessandro Amadori (2008): Predicting the vote: Implicit Attitudes as predictors of the future behaviour of decided and undecided voters. *Political Psychology*. Vol 29, Nr. 3, pp 369-387.

David Allan Bullock (1994): The influence of political attack advertising on undecided voters: an experimental study of campaign message strategy. The University of Arizona.

Damarys Canache, Jeffery J. Mondak (2000): Voter and the personal vote: A counterfactual simulation. *Political Research Quarterly*, Vol. 53, Nr. 3, pp. 663-676.

Körösényi András (2003): Politikai képviselet a vezérdemokráciában. *Politikatudományi Szemle*, 4. szám, pp. 5-22.

Medián Omnibusz felmérés. 2012. június, 2012. július, 2012. augusztus.

Richard Williams (2006): Generalized ordered logit/partial proportional odds models for ordinal dependent variables. *The Stata Journal*, Nr 1, pp 58-82.

Tóka Gábor (2006): Vezérek passzív csodálói; a magyar választói magatartás nemzetközi összehasonlításban. In: *Parlamenti választás 2006: Elemzések és adatok* (Szerk.: Karácsony Gergely) Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány.

Internetes hivatkozások

(Utolsó letöltés minden hivatkozás esetében: 2012. november 9.)

Bizonytalanul; A Republikon Intézet elemzése.

<http://www.republikon.hu/upload/5000264/bizonytalanok-1.pdf>

Does the weather affect voter turnout?

<http://www.guardian.co.uk/politics/reality-check-with-polly-curtis/2012/may/03/weather-local-elections-2012>

Függelék

Mennyire valószínű, hogy szavazna a Fideszre?	Coef.	Linearized Std. Err.	P>t
mleq1			
budapest	.3753968	.106543	0.000
kor	-.0110441	.0032819	0.001
vallasos	.2550935	.1022251	0.013
ferfi	.2738679	.0942779	0.004
bizonytalan	-2.46749	.2208332	0.000
orbann	-3.79119	.147738	0.000
orbann_biz	1.725558	.2609872	0.000
_cons	2.857892	.2359838	0.000
mleq2			
budapest	.3753968	.106543	0.000
kor	-.0039296	.0037794	0.299
vallasos	.2550935	.1022251	0.013
ferfi	.2738679	.0942779	0.004
bizonytalan	-3.530583	.322	0.000
orbann	-3.79119	.147738	0.000
orbann_biz	1.725558	.2609872	0.000
_cons	.9016024	.2278406	0.000
mleq3			
budapest	.3753968	.106543	0.000
kor	.0119295	.0045237	0.008
vallasos	.2550935	.1022251	0.013
ferfi	.2738679	.0942779	0.004
bizonytalan	-3.28594	.6518972	0.000
orbann	-3.79119	.147738	0.000
orbann_biz	1.725558	.2609872	0.000
_cons	-1.495577	.2667041	0.000

5. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna a Fideszre? Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Mennyire valószínű, hogyan szavazna az MSZP-re?	Coef.	Std. Err.	P>t
mleg1			
falú	.11624	.097873	0.235
egyetem	.1897806	.1441728	0.188
kor	.0123995	.0025647	0.000
bizonytalan	.1126589	.2248605	0.616
orbann	1.345008	.1117078	0.000
orbann_biz	-1.689005	.2522926	0.000
_cons	-1.60339	.1712757	0.000
mleg2			
falú	-.3015074	.1234708	0.015
egyetem	-.3283159	.1660562	0.048
kor	.022707	.0032105	0.000
bizonytalan	-.8271437	.7388436	0.263
orbann	2.703551	.2135458	0.000
orbann_biz	-1.920958	.7706481	0.013
_cons	-4.313552	.2644062	0.000
mleg3			
falú	-.4873632	.2029148	0.016
egyetem	-.1001684	.2226514	0.653
kor	.0236436	.0050931	0.000
bizonytalan	.2307951	1.103543	0.834
orbann	3.02539	.3955842	0.000
orbann_biz	-4.48457	1.244967	0.000
_cons	-5.827118	.4794977	0.000

6. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna az MSZP-re? Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Mennyire valószínű, hogyan szavazna a Jobbikra?	Coef.	Std. Err.	P>t
mleq1			
faluk	.0548187	.0927835	0.555
egyetem	-.3361536	.1414558	0.018
kor	-.0215707	.0025913	0.000
vallasos	.2601356	.0960416	0.007
ferfi	.3848375	.0886811	0.000
bizonytalan	-.5082389	.1891101	0.007
orbann	-.0643197	.1059842	0.544
orbann_biz	-.5388354	.2273024	0.018
_cons	.5150131	.1645707	0.002
mleq2			
faluk	.0548187	.0927835	0.555
egyetem	-.3361536	.1414558	0.018
kor	-.0215707	.0025913	0.000
vallasos	.2601356	.0960416	0.007
ferfi	.3848375	.0886811	0.000
bizonytalan	-.5082389	.1891101	0.007
orbann	1.144697	.1590361	0.000
orbann_biz	-1.773897	.3111681	0.000
_cons	-1.613851	.1961299	0.000
mleq3			
faluk	.0548187	.0927835	0.555
egyetem	-.3361536	.1414558	0.018
kor	-.0215707	.0025913	0.000
vallasos	.2601356	.0960416	0.007
ferfi	.3848375	.0886811	0.000
bizonytalan	-.5082389	.1891101	0.007
orbann	1.434605	.2778715	0.000
orbann_biz	-17.7725	.2205374	0.000
_cons	-2.913584	.2972787	0.000

7. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna a Jobbikra? Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.

Mennyire valószínű, hogy szavazna az LMP- re?	Coef.	Std. Err.	P>t
mleq1			
budapest	.1415659	.1030687	0.170
egyetem	.4529464	.1287859	0.000
kor	-.010673	.0023968	0.000
bizonytalan	.0370485	.1947975	0.849
orbann	.6190986	.1035991	0.000
orbann_biz	-1.185055	.2253733	0.000
_cons	.1203169	.1501469	0.423
mleq2			
budapest	.1415659	.1030687	0.170
egyetem	.4529464	.1287859	0.000
kor	-.010673	.0023968	0.000
bizonytalan	-.7992715	.6551239	0.223
orbann	1.457358	.23688	0.000
orbann_biz	-1.001767	.7125679	0.160
_cons	-2.709965	.2610066	0.000
mleq3			
budapest	.1415659	.1030687	0.170
egyetem	.4529464	.1287859	0.000
kor	-.010673	.0023968	0.000
bizonytalan	2.387953	1.415145	0.092
orbann	3.714814	1.016232	0.000
orbann_biz	-17.85462	1.425235	0.000
_cons	-6.607766	1.006816	0.000

8. táblázat Mennyire valószínű, hogy szavazna az LMP-re? Forrás: Medián, 2012. Saját készítésű.